

ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΥΠΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Αθήνα, 1 Ιουνίου 2000

Ο Πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης απέστειλε τη δική του πρόταση -συμβολή προς τους 13 Αρχηγούς Κρατών και Κυβερνήσεων που θα συμμετάσχουν στη Διεθνή Διάσκεψη του Βερολίνου (2-3 Ιουνίου) με θέμα την “Προοδευτική Διακυβέρνηση στον 21ο αιώνα”.

Στόχος η συνεισφορά του Έλληνα Πρωθυπουργού στον προβληματισμό και την αναζήτηση νέων πολιτικών και νέων επιλογών που θα συμβάλουν στη διαμόρφωση μιας νέας προοδευτικής διακυβέρνησης των εκσυγχρονιστικών, μεταρρυθμιστικών και προοδευτικών δυνάμεων.

Παρατίθεται το κείμενο της πρότασης - συμβολής του Πρωθυπουργού, το οποίο μαζί με τα άλλα κείμενα των συμμετεχόντων ηγετών θα βοηθήσει στην εξαγωγή συμπερασμάτων και ενός πλαισίου κατευθύνσεων για το πως θα προχωρήσει η πρωτοβουλία του Βερολίνου, συνέχεια εκείνης της Φλωρεντίας, με βάση τις πάγιες αξίες της πολιτικής στο χώρο της Κεντροαριστεράς:

A. Η αποστολή μας

Εμείς, όλοι εμείς, ο καθένας από εμάς, φέρνουμε σε αυτήν την συνάντηση την ιστορία και την εμπειρία της χώρας μας. Όλοι μας αντιμετωπίζουμε τα καθημερινά προβλήματα της διακυβέρνησης, της προσπάθειας υλοποίησης των στόχων μας με τα διαθέσιμα μέσα. Της προσπάθειας να εξασφαλίσουμε οφέλη σε συνθήκες, στις οποίες φαίνεται να κυριαρχούν τα αντιτιθέμενα συμφέροντα. Της αποδοχής σκληρών προκλήσεων και της μετατροπής των προκλήσεων αυτών σε ευκαιρίες. Αντιλαμβανόμαστε την αξία της κοινωνικής συνοχής, της πολιτικής σταθερότητας, της άρρητης κατανόησης μεταξύ ατόμων που συμμερίζονται τους ίδιους στόχους και αντιλήψεις.

Η ύπαρξη της Παγκόσμιας Αγοράς θέτει το ερώτημα της Παγκόσμιας Πολιτείας. Ποιες είναι εκείνες οι δομές, οι κώδικες συμπεριφοράς, οι μηχανισμοί συντονισμού, οι ενέργειες αυτές που μπορούν να χαλιναγωγήσουν τις οικονομικές και τεχνολογικές δυνατότητες και να τις

μετατρέψουν σε επιτεύγματα και ευημερία για τον άνθρωπο; Τι πρέπει να ισχύει τόσο μεταξύ κρατών και υπερεθνικών οντοτήτων, όσο και στο εσωτερικό κρατών ή περιφερειών για να εξαχθεί το μέγιστο αποτέλεσμα από τις υπάρχουσες δυνατότητες;

Το αίτημα της καλής διακυβέρνησης είναι από τα παλαιότερα αιτήματα φιλοσοφικού στοχασμού— ένα αίτημα που τώρα απευθύνεται στο παγκόσμιο πεδίο. Πιστεύουμε ότι είμαστε προετοιμασμένοι για να αντιμετωπίσουμε το αίτημα αυτό:

- ◆ Όλοι πιστεύουμε βαθύτατα σε ένα κόσμο χωρίς αποκλεισμούς. Σε ένα κόσμο που δεν αδιαφορεί για την τύχη του κάθε ατόμου. Σε ένα κόσμο όπου από τις συναλλαγές μεταξύ κρατών, οικονομιών και ατόμων μπορούν να κερδίσουν όλοι.
- ◆ Έχουμε κοινές αξίες και στόχους. Την αξία του ατόμου. Τη σημασία της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης.
- ◆ Έχουμε αποδείξει ότι δεν είμαστε άκαμπτα δογματικοί στις επιλογές πολιτικής. Όλες οι οικονομίες των χωρών μας είναι ένα κράμα αγοράς και συλλογικής επέμβασης – είναι όλες μεικτές οικονομίες.
- ◆ Πάνω από όλα πιστεύουμε στην αναγκαιότητα δράσεων που διαμορφώνουν το μέλλον των πολιτών μας. Δεν τους παραδίδουμε στον απλοϊκό αυτοματισμό, τη μοιρολατρία του «αόρατου χεριού».
- ◆ Παρά ταύτα, πρέπει να παραδεχτούμε ότι έχουν γίνει λάθη, άκαιρα ξεκινήματα και παρανοήσεις που ανάγκασαν την επανεξέταση επιλογών, την επανεξέταση στρατηγικής, προσαρμογές στόχων και επιδιώξεων. Πρέπει να είμαστε εξίσου έτοιμοι να διδασκόμαστε από τα λάθη μας όσο και να αντιγράψουμε τις επιτυχίες μας.

Ο διάλογός μας εδώ τροφοδοτείται από κοινές αξίες, συγκρίσιμα προβλήματα, ενώ εμπλουτίζεται περαιτέρω από την ποικιλία των εμπειριών μας, τις ιδιαιτερότητες και την ατομικότητα. Είναι αυτές οι ιδιότητες που πρέπει να αξιοποιηθούν στην αναζήτηση της καλής διακυβέρνησης.

B. Το κεντρικό παράδοξο: Η Αγορά εξαντλεί τις δυνατότητές της

Η οικονομία της αγοράς απεδείχθη αποτελεσματικός μηχανισμός για την ανάπτυξη. Επιτρέπει ταχεία πρόοδο και εξασφαλίζει τα μέσα με τα οποία ασυντόνιστες δράσεις οδηγούν σε κοινωνικά επωφελή αποτελέσματα. Με τον τρόπο αυτό επέτρεψε στην ατομική εφευρετικότητα, στην ευθυκρισία, στην ευρηματικότητα και -δεν πρέπει να λησμονούμε- στη σκληρή δουλειά να αποδώσουν καρπούς.

Η επιτυχία των αγορών οδήγησε στην εξάπλωσή τους. Αυτό έλαβε χώρα τόσο *εκτατικά*, επαυξάνοντας τη γεωγραφική τους εξάπλωση, όσο και *εντατικά*, εμβαθύνοντας την αλληλεξάρτηση μεταξύ δραστηριοτήτων. Ως αποτέλεσμα, οι ενοποιημένες αγορές καλύπτουν όλο και ευρύτερες περιοχές του πλανήτη, πυροδοτώντας τη συζήτηση περί παγκόσμιας αγοράς και παγκοσμιοποίησης. Επίσης καλύπτουν όλο και περισσότερες πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Με την εξάπλωση των ορίων των συναλλαγών της αγοράς μακρύτερα και βαθύτερα, βρισκόμαστε αντιμέτωποι με κάτι που οι περισσότεροι από εμάς γνωρίζαμε προ πολλού: Οι αγορές είναι πάνω από όλα *κοινωνικοί* μηχανισμοί. Για να λειτουργούν αποτελεσματικά πρέπει να βασίζονται σε θεμέλια κοινωνικών συμπεριφορών: Δηλαδή σε καλά εμπεδωμένες αρχές. Σαφείς κανόνες του παιχνιδιού και ξεκάθαρες νομικές οριοθετήσεις. Ευρεία συνεννόηση χωρίς επεξηγήσεις. Εμπιστοσύνη σε επιχειρηματικές και άλλες σχέσεις.

Σε μικρές κοινότητες με παράδοση, τέτοια παραδείγματα «κοινωνικού κεφαλαίου» είναι εύλογο να θεωρούνται ως αυτονόητα. Στην πλειοψηφία τους οι οικονομικές συναλλαγές πραγματοποιούνται ανεμπόδιστες, με τρόπο που μοιάζει σχεδόν αυτόματος. Μεγάλο τμήμα των θεωριών των οικονομολόγων, μάλιστα, θεωρεί ότι αυτές οι συνθήκες υπάρχουν πάντοτε.

Η ταχεία εξάπλωση των αγορών σε νέες περιοχές ή η συνένωση των αγορών που ως τότε λειτουργούσαν με διαφορετικά πρότυπα, αναβαθμίζει τη

σημασία τέτοιων παρατηρήσεων. Επιτρέψτε μου να σημειώσω κάποια παραδείγματα:

- ◆ Η εξάπλωση των διεθνών αγορών κεφαλαίου οδήγησε στην υιοθέτηση πολλών σημαντικών πρωτοβουλιών στη διεθνή διακυβέρνηση. Στο πεδίο αυτό, όπου η παγκοσμιοποίηση έχει προχωρήσει περισσότερο, πιέσεις για ευρηματικές ρυθμιστικές πρωτοβουλίες προήλθαν από τους κόλπους της ίδιας της αγοράς.
- ◆ Η ανάγκη οικονομικού συντονισμού για την επίτευξη σταθερότητας έχει αναγνωριστεί εδώ και πολύ καιρό και υλοποιείται μέσω οργανισμών όπως ο ΟΟΣΑ ή το ΔΝΤ.
- ◆ Η ταχεία εξάπλωση της τεχνολογίας και της «Νέας Οικονομίας» δημιουργεί την ανάγκη της θέσπισης διεθνών προτύπων που επιτρέπουν τη διασυνδεσιμότητα, και τη συνέργεια, ενώ επιτρέπουν στην ανάπτυξη να προχωρεί απερίσπαστη από μονοπωλιακές πιέσεις.

Έτσι ήδη διαμορφώνεται ένας κώδικας συμπεριφοράς στο διεθνές πεδίο, ως αποτέλεσμα ρεαλιστικών πρωτοβουλιών για να λυθούν υπαρκτά προβλήματα.

Όμως εκτός αυτών, το τελευταίο διάστημα έχει αποκτήσει μεγαλύτερη επικαιρότητα η κοινωνική ταυτότητα των αγορών εξ αιτίας της σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ των αποτελεσμάτων της αγοράς και της διανομής εισοδήματος και πλούτου.

Στην μία ακραία περίπτωση, οι υπερβολές σε πολλές χώρες του τελείως αρρύθμιστου «καπιταλισμού τύπου καζίνο», έχουν διαμορφώσει μια διανομή εισοδήματος που στερείται νομιμοποίησης και κοινωνικής αποδοχής. Αυτή η έλλειψη οδήγησε συχνά σε έντονες ανισορροπίες, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές, και σε μερικές περιπτώσεις σε ολική κατάρρευση.

Το παράδειγμα αυτό είναι ακραίο, αν και για πολλούς παραμένει τραγικά επίκαιρο. Δείχνει τη σύνθετη σχέση μεταξύ των αποτελεσμάτων της αγοράς, της διανομής των ωφελημάτων συμμετοχής σε αυτήν και τη σημασία στην

συνολική πρόοδο. Ο μηχανισμός της αγοράς θα δημιουργήσει, αναπόφευκτα, κερδισμένους και χαμένους, Η διαφύλαξη της κοινωνικής και οικονομικής σταθερότητας θα διευκολυνθεί, αν ισχύουν δύο συνθήκες:

Πρώτον, αν η διαδικασία με την οποία καθορίζεται το ποιος κερδίζει και ποιος χάνει, είναι εύλογη και δίκαιη. Οι κανόνες του παιχνιδιού πρέπει να είναι δίκαιοι και ανοικτοί σε όλους. Η μονοπωλιακή και ολιγοπωλιακή δύναμη δεν προκαλούν μόνο απώλειες αποτελεσματικότητας, αλλά υποσκάπτουν και τις συνθήκες λειτουργίας και αποδοχής του μηχανισμού της αγοράς.

Δεύτερον, αν το κόστος του να παίξει κανείς και να μην κερδίσει δεν είναι τόσο δυσβάστακτο, ώστε να καθιστά τη συμμετοχή ασύμφορη. Το σύστημα κοινωνικής προστασίας είναι σημαντικό, αφού προσφέρει έναν κοινωνικό ιστό ασφάλειας. Ο ιστός αυτός έχει δύο λειτουργίες που του επιτρέπουν να επιταχύνει τη διαδικασία της ανάπτυξης. Αποτρέπει μια τυχόν αποτυχία από το να έχει καταστροφικά αποτελέσματα, προσφέροντας στον εργαζόμενο ένα είδος ασφάλισης. Πιο ουσιαστικά, όμως, μπορεί να επιτύχει περισσότερα από το να απαλύνει τις επιπτώσεις της απώλειας και να εξασφαλίσει μια άλλη ευκαιρία.

Στο εσωτερικό πεδίο όλες οι χώρες παραδέχονται ότι η αγορά έχει ανάγκη συμπλήρωσης με συλλογική δράση και σε άλλα θέματα. Ο λόγος γι' αυτό είναι ότι σε σημαντικά θέματα η αγορά «σκοντάφτει» και έτσι οδηγεί σε υποδεέστερα αποτελέσματα. Θα αναφέρω τέσσερα παραδείγματα:

1. Η αγορά από μόνη της οδηγεί σε ανεπαρκείς επενδύσεις στην παιδεία και την αναβάθμιση των ανθρωπίνων δεξιοτήτων που είναι οι τελικοί καθοριστικοί παράγοντες της ανάπτυξης.
2. Η αγορά συχνά οδηγεί σε μωπικές αποφάσεις στις οποίες τα συμφέροντα των επερχόμενων γενεών παραβλέπονται. Το περιβάλλον, αλλά όμως και πτυχές της κοινωνικής πολιτικής είναι πολύ συχνά τα αθέλητα θύματα αυτής της μωπικής στάσης.
3. Η αγορά ενδέχεται να μην αξιοποιεί όλους τους διαθέσιμους πόρους. Η ανεργία, με δεδομένο ότι απορρίπτει τη συνεισφορά των ανέργων οδηγεί

σε κοινωνικό αποκλεισμό, αλλά επιπλέον περιορίζει και τις οικονομικές δυνατότητες.

4. Η σημασία των δημόσιων αγαθών. Ο πολιτισμός έχει κεντρική θέση, αφού προσδίδει κατεύθυνση στην κίνηση της κοινωνίας, διευκολύνει την κοινωνική συνοχή και έτσι επιτρέπει να ριζώσουν αγαθά, όπως η αμοιβαία εμπιστοσύνη και η συνεννόηση.

Κάθε κυβέρνηση στην καθημερινή της λειτουργία, πρέπει να αναγνωρίζει ότι η διακυβέρνηση αξιοποιεί πολιτικά μέσα για να συμπληρώνει, υποβοηθεί και κατευθύνει την προεξάρχουσα λογική της κάθε μιας από τις τέσσερις σφαίρες λειτουργίας της:

- Στην *οικονομική* σφαίρα, τη λογική της αγοράς,
- Στην *πολιτική* σφαίρα, τη δημοκρατική λογική,
- Στην *κοινωνική* σφαίρα, τη λογική της αλληλεγγύης,
- Στην *πολιτισμική* σφαίρα, τη λογική της αυτοπραγμάτωσης – αυτονομίας.

Συνεχώς αναζητούμε νέους τρόπους λειτουργίας, προσπαθούμε να διδασκόμαστε από τις αστοχίες μας, αναζητούμε καλές πρακτικές για να επιλύσουμε παλαιά και νέα προβλήματα.

Πρέπει να προσπαθήσουμε να εφαρμόσουμε μερικές από αυτές τις διαπιστώσεις στις νέες απαιτήσεις της παγκόσμιας οικονομίας. Σε αυτήν την κατεύθυνση θέλω να εκθέσω τις σκέψεις μου σε τρία θέματα, που αφορούν:

1. Την αξία του να υπάρχει ένα πολιτικό αντίβαρο στη διεθνή οικονομική σκηνή.
2. Το πείραμα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης στην παγκόσμια σκηνή.
3. Τη σημασία της κοινωνίας των πολιτών και των δημοκρατικών κανόνων στην Παγκόσμια Πολιτεία.

Γ. Το πολιτικό αντίβαρο: Ρύθμιση και συντονισμός στο διεθνές πεδίο

Οι αγορές και, μιλώντας γενικότερα, η σφαίρα των οικονομικών σχέσεων τείνουν να αυτοεξαντληθούν. Η γεωγραφική ενοποίηση των αγορών

σπρώχνει την οικονομική αλληλεξάρτηση στο σημείο, όπου η έλλειψη πολιτικού αντίβαρου γίνεται αισθητή σαν εμπόδιο.

Αυτό μπορεί να προέρχεται απλώς από την ανάγκη θέσπισης κοινών προτύπων – όπως στην περίπτωση της κοινωνίας της πληροφορίας. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως στη βιολογική έρευνα ή τη βιοτεχνολογία, η αναγκαιότητα συμφωνημένων κοινών πρακτικών πηγάζει από βαθύτερα ηθικά προτάγματα. Το επιθυμητό κοινά συμφωνημένων κανόνων δημιουργεί την ανάγκη τόσο για χώρο για συζήτηση και συμφωνία τέτοιων κανόνων, αλλά και για μηχανισμούς για τη συμμόρφωση προς αυτούς, καθώς και για κυρώσεις για τη μη τήρησή τους. Θέματα διανομής εισοδήματος και διόρθωσης των επιπτώσεων είναι συχνά στην καρδιά της διαδικασίας διαμόρφωσης αποφάσεων. Όλο και συχνότερα διαπιστώνουμε την ανάγκη εξασφάλισης της αποδοχής από την κοινή γνώμη, της επεξήγησης της ορθότητας των ενεργειών, της κατοχύρωσης διεθνών αποφάσεων μέσω ηθικών αρχών και αξιών.

Η χάραξη πολιτικών στο παγκόσμιο επίπεδο ως πριν από μερικές δεκαετίες θεωρείτο αντικείμενο δικαιοδοσίας της διπλωματίας κλεισμένων των θυρών. Σήμερα βρίσκεται σταθερά σε χώρο ανοικτό στο δημοκρατικό διάλογο – σε συμμετοχικές πολιτικές πρακτικές που όλο και περισσότερο μοιάζουν με την άσκηση πολιτικής στο εσωτερικό μιας χώρας. Στην περίπτωση αυτή, η ύπαρξη αλληλεξάρτησης οδηγεί αβίαστα στην ανάγκη ύπαρξης ενός πολιτικού και κοινωνικού αντίβαρου. Αυτό το αντίβαρο πρέπει να εξασφαλίζει τόσο την ομαλή λειτουργία των αγορών και την κοινωνική δικαιοσύνη, αλλά και να διασφαλίζει κάτι που θα έπρεπε να είναι αυτονόητο: Ότι η ανθρωπότητα πρέπει να διατηρεί τον έλεγχο των δημιουργημάτων της.

Δ. Η σημασία της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στο παγκόσμιο επίπεδο

Τα τελευταία πενήντα χρόνια διαπιστώσαμε τη σταδιακή ευόδωση ενός συναρπαστικού κοινωνικού πειράματος: τη δημιουργία και βαθμιαία εδραίωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ε.Ε. είναι ένα υπερεθνικό σύνολο

κρατών το οποίο, για πρώτη φορά στην ιστορία, προσπαθεί να διασφαλίσει σειρά παραγόντων:

- ◆ Προσπαθεί να συντονίσει στόχους και πολιτικές όχι μόνο στην οικονομική σφαίρα, αλλά σε ένα ευρύ φάσμα άλλων πολιτικών και κοινωνικών θεμάτων. Μέσω της εξασφάλισης βαθύτερης κοινωνικής, περιφερειακής και πολιτιστικής συνοχής, μέσω της εγκαθίδρυσης δομών προώθησης πολιτικού και κοινωνικού διαλόγου, κατάφερε να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης μέσα στο οποίο επιταχύνεται η οικονομική ανάπτυξη.
- ◆ Προωθεί τη συνεργασία ανάμεσα στα μέλη της, ενώ παράλληλα ευνοεί και στενότερες διασυνδέσεις διεθνώς. Προωθεί μεγαλύτερη αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της, ενώ ταυτόχρονα ευνοεί τους δεσμούς με τον υπόλοιπο κόσμο.
- ◆ Στην καρδιά της λειτουργίας της Ε.Ε. βρίσκεται η αρχή της επικουρικότητας – η πρακτική της λήψης αποφάσεων όσο το δυνατόν πλησιέστερα στο σημείο της κυρίας τους επίπτωσης. Έτσι δρέπει τα οφέλη του συντονισμού, χωρίς να απειλεί την ποικιλομορφία ή τις εθνικές ιδιαιτερότητες.
- ◆ Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, η Ε.Ε. προσπαθεί να αποδείξει ότι το «Ευρωπαϊκό Μοντέλο» του προστατευτικού κοινωνικού κράτους μπορεί να καταξιωθεί, με προσαρμογές, ως πολύτιμο συμπλήρωμα της οικονομικής ανάπτυξης.
- ◆ Η Ε.Ε. βασίζεται στην εμπιστοσύνη, στη διαμόρφωση κοινών οπτικών μέσω διαλόγου αλλά και στο κράτος δικαίου τόσο μεταξύ Κρατών Μελών όσο και αυτών που επιδιώκουν να ενταχθούν. Έτσι μπορεί να παίζει διεθνώς το ρόλο μηχανισμού διάδοσης καλής πρακτικής.

Ε. Η σημασία του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας

Τα δυνητικά οφέλη των παρεμβάσεων που συμπληρώνουν την αγορά θα αναιρεθούν, αν το Κράτος είναι μονολιθικό, αναποτελεσματικό, άκαμπτο. Αν το Κράτος καταπνίγει τη δημιουργικότητα του ατόμου ή αντανακλά στενά συντεχνιακά συμφέροντα, τότε η ποιότητα των παρεμβάσεων του θα είναι ελλιπής, πιθανώς δε και αρνητική. Για να υλοποιηθούν τα δυνητικά οφέλη είναι σημαντικό να ενδυναμώσουμε όλες τις τάσεις που συγκλίνουν προς μια

ισχυρή κοινωνία πολιτών. Το κύριο στήριγμά μας πηγάζει από την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση της κοινής μας διαβίωσης.

Για το λόγο αυτό η ιδιότητα του πολίτη πρέπει να εμπλουτιστεί και νέοι τρόποι εμπάθυνσης της δημοκρατίας να αναζητηθούν. Η ικανότητα των πολιτών να εξασκούν έλεγχο στο Κράτος και σε άλλες μορφές εξουσίας και να παίζουν το ρόλο αντίβαρου στην πολιτική και οικονομική εξουσία πρέπει να ενισχυθεί. Η κοινωνία πολιτών, ως η αυτο-οργάνωση της κοινωνίας, είναι στενά συνδεδεμένη με την αυτονομία των πολιτών στην επίλυση των προβλημάτων που τους απασχολούν, όπως και με την ύπαρξη ελεγκτικών μηχανισμών –μη καταναγκαστικών– στο εσωτερικό της κοινωνίας. Η ανάπτυξη της κοινωνίας πολιτών ως ένας τρίτος πόλος, ανεξάρτητος από το κίνητρο του κέρδους αφενός, και από την κρατική εξουσία αφετέρου, μπορεί να λειτουργεί ως καταλύτης για την επίλυση προβλημάτων που άλλως θα ήταν δυσεπίλυτα.

Για να εδραιωθεί αυτό το νέο είδος συμμετοχής, πρέπει να διασφαλίσουμε ότι η ποιότητα ζωής, οι καθημερινές έγνοιες που χρωματίζουν τη ζωή των πολιτών είναι στο κέντρο της πολιτικής. Πρέπει να διασφαλίσουμε ότι τα δικαιώματα δεν έχουν μόνο θεωρητική αξία, αλλά αντικατοπτρίζονται στην καθημερινότητα του πολίτη. Η προστασία του καταναλωτή, η πεποίθηση ότι η επιδίωξη του κέρδους δεν θέτει σε δεύτερη μοίρα την υγεία του καταναλωτή είναι ένα παράδειγμα. Η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος στο οποίο διαβίει η πλειοψηφία των πολιτών μας, είναι άλλο παράδειγμα. Η προστασία της πολιτισμικής ποικιλίας απέναντι στην επέλαση της μονότονης ομοιομορφίας είναι ένα τρίτο παράδειγμα της σύνθετης σχέσης μεταξύ συλλογικής ενέργειας και της κοινωνίας των πολιτών. Στη σκέψη μας αλλά και στις δράσεις μας ο πολίτης πρέπει πάντοτε να είναι πρώτος.

ΣΤ. Συμπέρασμα

Η προοδευτική διακυβέρνηση στον 21^ο αιώνα στοχεύει, σε τελική ανάλυση, να μεγιστοποιήσει τις προϋποθέσεις για ανθρώπινη ευημερία. Σε αυτή την αναζήτηση, η παγκοσμιοποίηση μπορεί να λειτουργεί *είτε* ως εμπόδιο – καθιστώντας την επίτευξη του στόχου πολύ δυσχερέστερη, *είτε* ως εργαλείο –

επιτρέποντας σε περισσότερους ανθρώπους και περισσότερες ιδέες να συνεισφέρουν. Μπορούμε είτε να βρεθούμε αντιμέτωποι με μια σύγκρουση πολιτισμών, είτε να διασφαλίσουμε μια γόνιμη σύνθεση ιδεών.

Η αποστολή της προοδευτικής διακυβέρνησης είναι να εξασφαλίζει τη δεύτερη επιλογή: Την επικράτηση της σύνθεσης ιδεών.